దారి తప్పిన యిద్దరు మనుషులు

ఆరోజు అప్పయ్యను నిలదీసి అడిగేసింది పెళ్లాం రత్తమ్మ, విషయం ఓ దారికి రావల్సిందేనని.

పొద్దుటే గొడ్లసావిడి పన్లూ, కావిడేసుకుని వూరి బయట చెరువు, గిలక బావినుండి, గొడ్లసావిడి గాబుల్లోకి, యింటి వాడుక్కి, తాగేందుకూ బిందెలో నీళ్లు నింపి, యింకాసిని కూసిని చిల్లరపన్లు చూసుకుని, చద్ది బువ్వతిని, గోనెపట్టాలో చుట్టిన లంక పొగాకు కాడలుతీసి ఓ సుమారు చుట్ట చుట్టుకుని, యింకో నాలుగు కాడలు బొడ్లో దోపుకుని. వూళ్లో విశేషాలు ఎట్టెట్ట వున్నయ్యో కాస్త చూసొద్దామని. అటి కాలెత్తి ఓ అడుగన్నా, సొంత వేయకతలికే, ఎంతపెళ్లామైనా మాట తీరుతప్పి, కాస్త పెళుసుగా తన్నా వజాన నిలవేయడం, సుమారు కాయబారు మనిషైన అప్పయ్యకు బొత్తిగా గిట్టలేదు.

"ఇదిగో" అప్పుడే యాడికో బయలెల్లేవే, వూళ్లో జనాన్ని సొంత లెగవ నీకుండానే!" అడిగింది రత్తమ్మ!

"అవున్లే, నీకు తెల్లారింది. మనూళ్లో ఎవురికి వటుకు ఎట్టా తెల్లారుద్దీ? ఆటాటిది జరగడం నేనెరగను! అన్నాడు అప్పయ్య, మాటకాస్త తూకంగా లేక పోతే సిక్కులుంటయ్యనుకుంటా.

"అబ్బో! ఎరకన్నా! మా బాగా ఎరుగుదును. కాపరానికొచ్చిన కాణ్ణుంచి! లోకంలో యాడన్నా ఏమొగుళ్ళైనా తెల్లారి లెగవంగానే ఓ పెళ్లాం, బిడ్డలంటూ ముంగల చూసుకుంటారు. అదేందో మరి, మనకి తెల్లారిందంటే వూళ్లో ఎక్కడ కాళీ అరుగులుంటే ఆడకెల్లి కూకుని, వొచ్చి పొయ్యే జనాన్ని గుడ్లుమిటకరించు కుంటా చూడంది, ఆరోజు మనకి కటిక లంకణమాయె!" అన్నది రత్తమ్మ, మొండికెత్తకపోతే యవారాలు తేలవనుకుంటా.

"నువు నా కళ్ళ ముంగల వుంటే సాల్దంటే, యాడో అరుగుల మీద కూకుని ఏడుస్తానంటావు! యియ్యాల తెల్లారే లంగిచ్చుకుంటావు అసలు యిషయమేందో బయటకురానీ" అన్నాడు అప్పయ్య తెల్లారే పెళ్ళాలకాడ పేసీలు రావటం ఎప్పటికీ మంచిది కాదనుకుంటా—

తాడెత్తు మనిషి సప్పున తగ్గిపోయి, యిషయం ఏమిటని యిశారించడం కనిపెట్టిన రత్తమ్మ ఎంటనే గోడకానుకున్న నులక మంచాన్ని వాల్చి,

అప్పయ్యను కూకోబెట్టి తను వసారా స్తంబానికి ఆనుక్కూకుని, యిషయాన్ని బయటకు లాగింది.

"సెన్నా పట్టంలో మనపిల్లోడు నారాయణ, పెద్ద ఇంజనీరుగా కాపరం చేస్తుండాడని, మాటవరసకు సిన్న నలుసంత ఏనాడైనా నీకు అనిపిచ్చుద్దంటయ్యా!" అడిగింది రత్తమ్మ.

"తెల్లారి లేసినప్పట్నుంచీ ఎక్కడో, ఎందుకో, ఆదేపనిగా గుంజుతా వుంటే, ఏంటైంది తెలవక, మదన పడి సచ్చా! అయితే యియాల సెన్నా పట్టంలో నారాయణ పూనకంలో కొచ్చాడన్న మాట! ఆ మద్య ఐద్రాబాదులో వుండ పెద్ద కూతురు నాగరత్తం, అంతకు ముంగల యిశాక పట్టంలో వుండ సిన్న కూతురు సీతాం, వరసగా పూనుకుంటా వచ్చారు. యియాల నారాయణ వంతు" అన్నాడు అప్పయ్య.

"పూనకాలంటూ యిసయాన్ని మడతవెట్టడం దేనికీ, పెళ్లాం బిడ్డలంటే గిట్టదంటే సరిపోద్దిగా! లోకంలో బిడ్డలు కన్న ఏ మనుషులకైనా ఆళ్ళంటే పానం పీకుద్ది! పిల్లలుండా లేనట్టు మనము వుండాం రెండు తాగాళ్ళల్లే, యీ వూరికి అతుక్కు బోయి, ఎండుకు బోతూ! నారాయణ వుత్తరాదిలో వున్నన్నాళ్ళు, అప్పే సానా దూరం అంటివి! యిప్పుడు సెన్నా పట్టనాకి బదిలీ అయినాక. పెద్ద బంగళా, కొత్తకారూ, నౌకర్లూ అన్నీ యిచ్చారంట ఆడికి! కాస్త ముచ్చటకైనా ఆళ్ళను చూడాలని, నీకేనాడైనా అనిపిచ్చుద్దంటయ్యా?" అడిగింది రత్తమ్మ.

"అనిపిస్తే నీకు సెపుతారెట్టా" అన్నాడు అప్పయ్య.

"అయ్యోరామ! నీ మనసులో మాట ఓనాడు నేనెరుగుదును గనకనా యీనాడు నువు చెప్పలేదనుకుంటానికి! యీ పెద్ద తనంలో గొడ్డూ గోదా, యవసాయం పెట్టుకుని కాలో సెయ్యో పడిపోతే, దిక్కూ మొక్కూ లేకుండా, మనం ఒకళ్ళం యీడ దిగపడుండటం నారాయణకు బొత్తిగా గిట్టటం లేదు. కిందటిసారి యీడకొచ్చినప్పుడు నాతో సాటుగా, యీ యిషయం గెట్టిగా సెప్పి పొయ్యాడు యీడ మిగిల్న కాస్త కూస్తె తెగనమ్మి, సెన్న పట్టం రామంటున్నాడు" అన్నది రత్తమ్మ.

"అవున్లే! నువు యిక హర్తవుకనుక అయన్నీ వాడునీతోనే మాట్లాడ్తాడు" మరి, నేనీడ వుండది, వుత్తసాక్షి బొమ్మగానేగా! యిన్నాలూ యీ యవసాయం మీద బతికాం. ఆళ్ళసదువులు, ఆళ్ళ పెళ్ళిళ్లూ, అళ్ళాటలూ యియాలిదాకా యీడ,

యీ అప్పయ్య్య యవసాయం చేస్తావుంటీనే సాగినె. యియాల వాడు పెయోజకుడు! సెన్నాపట్టంలో అంతలావు ఇంజనీరాయె! వాడిమాట యియాల అందరికీ గెట్టిది. వుండదంతా తెగనమ్మ మంటే కాదంటానికి ఎవురి కెన్ని గుండెలుండయ్! అసలు నీ యవారం నేను కనిపెడ్తానే వుండాగా; నారాయణ వాళ్ల సెన్నాపట్టం సేర్నప్పట్నుంచీ నువు రాగం మొదలు పెట్టటం నేనెరగనంట–" అన్నాడు అప్పయ్య.

"ఆరాగాలేందో నీకే తెలవాల! వుత్తపున్నానికి నన్నన మాక మాటను ముంగల. అసలు నీతో ఓ మంచీ సెడంటూ మట్టాట్టవే పెళయమైతే, ఎట్టా? అందుకే నారాయణ యీ యవారాలన్నీ నాకాడకొచ్చి చెబుతా వుంటాడు., నాకొద్దు మొర్రో అంటుండా! వూళ్లో యాడకెళ్ళినా నిచ్చేపంగా కొడుకు సెన్నా పట్టంలో అంతలావు ఇంజనీరై మిమ్మల్ని ఆడకొచ్చి వుండమంటుంటే, మీ పెద్దోళ్ళ కేమైనా సేదా? అని ముక్కు మీన ఏలేసుకునంటుండారు. "అన్నది రత్తమ్మ".

"నువెళ్ళు సెన్నపట్టం! ఆ నారాయణకు నువుంటేనే గరి. నా మాటంటే ఆడికి గిట్టదు." అన్నాడు అప్పయ్య విరగ దీసినట్టు.

"ఆ సెన్నాపట్టం అంటే నేనేం నాలుక పీక్కుసావటంలా. యిదిగో, నీ బాగోతం నాకు బాగా తెల్సు. నిన్నొక్కణ్ణీ యీడ యిడిసి పొయ్యేది లేనేలేదు. ఎత్తే యిద్దరం ఎల్లాల్సిందే! ఆ మాటకొస్తే కోడలు రామలచ్చికి నామాటంటే అంతకన్న లెక్కలేదు. అయినా తప్పుద్దా?" అన్నది రత్తమ్మ.

"ఆ సెన్నా పట్టం మనుషులే వేరు. అరి బాస తెల్సిసావదు. ఆ పటం బతుకే మన పల్లెటూరోళ్ళకు వూపిరి సలపకుండా గజిబిజిగా వుంటది. సిటిరికె ఆడ చేసేదేందో తెలవక వాడి బంగళాలో నారాయణకు ఎదమొగంగా నువూ కూసుని వాకర్ని చూసి యింకోరు బుసలు కొట్టకుంటూ, ఏంచే నువూ నేనూ సెన్నాపట్టం ఎల్లి చేసేదీ? ఇదిగో! నేడిడ పుట్టిపెరిగా, యీణ్ణుంచి కదల్ను" అన్నాడు అప్పయ్య.

"కదలొద్దు యీడే కూసుందాం. మూలిగతా వాకర్నొకరం చూసుకుంటూ! ఎనక బాగా ఆస్తి వుండడినాల్లో మీసం మెలేసుకుంటూ తిరిగావు, బాగుంది. యియాల ఆ ఆస్తి తరిగి పోయిందే మరి. ఆ వుండది పట్టుకు వేళ్ళాట్టానికి సొంత యవసాయం నీవల్ల అవటంలేదని నువే అంటుంటివిగా! లాబంలేని యవసాయం చేసేదానికన్న అంతా అమ్మేసి బాంకిలో ఏసుకుంటే సచ్చేంత వడ్డీ వచ్చుద్దంటాడు. నారయణ, రోజులు మారటం మనం కూడా చూడాలి

మరి. మనపిల్లోడు చదువుకుని గొప్పోడయ్యాడు! వాడు చదువుకోక యీ యవసాయం అంటూ యీ పల్లెటూళ్లో పడుంటే మనకున్న ఆస్తి సాలక, ఎవురి పొలాలన్నా చేసుకుంటూ పాలేరుగా బతకాల్సొచ్చేది. వాడు బుద్ధిమంతుడు కనుక బాగాపైకొచ్చి, మనల్నొచ్చి, అక్కడ వుండమంటున్నాడు. కన్న తల్లిదండ్రులకు అంతకన్న యింకేం కావాలో నువే చెప్పు. నీకు తెలవదుగానీ, మనమంటే నారాయణకు సానా గౌరవం వుండది" అన్నది రత్తమ్మ.

* * *

సెన్నపట్టం టేసనులో రైలుబండి సొంతం ఆగకుండానే కొడుకు నారాయణ, కోడలు రామలచ్చి వెతుక్కుంటూవచ్చేలోపలే, అప్పయ్యా రత్తమ్మలు గెట్టిగా పట్టుకూకున్న సామాన్లను ప్లాటుఫారం మీన అప్పటిదాకా మోకాలికింద వేసుకూకున్న లైసెంచు కూలీలు రైలు పెట్టిలోకి ఎగ్గిరి దూకి, తలోసామాను పీక్కుబోయి తోపడు ఒళ్ళమీద గిరవాటు వేస్తుంటే, పెద్ద పొలికేక పెట్టిన అప్పయ్యా, వాళ్ళమీద కలబడి తమ సామాను పీక్కుంటూవుంటే, రత్తమ్మ యీకుమ్ములాటకు బిత్తరపోయి, అప్పయ్యను లాగుతూ వుంటం, వురుములు, మెరుపులు మెరిసినట్టు ఏవి ఏమైందో తెలవకుండా యవహారమంతా గిజిగాడి గూడల్లే గజిబిజై అప్పయ్య సీరకాయ చొక్కా ఫర్రున చిరగటం రత్తమ్మ గొంతు చీలికలు పేలికలు కావడం అవనే అయిపోయింది.

"నేనొద్దంటున్నా యీడకు లాక్కొచ్చావు, సెన్నపట్టం యవ్వారం ఎట్టా వుందంటా!" అన్నట్టు రత్తమ్మ వేపు కొరకొర చూశాడు అప్పయ్య, పైపంచ టపీమని జాడించి బుజానేసుకుంటూ.

"నే నేపాపం ఎరుగను. మాటకు ముంగల నన్ను లాగమాక." అన్నట్టు రత్తమ్మ అప్పయ్యనో సూపు చూసేలోపల, వారి బాసతో లైసెన్సు కూలీలనో దారికి తెచ్చిన కొడుకూ కోడలూ వాళ్ళతో సామాను పట్టించుకుని టేసను బయటకు సాగారు.

"ఇందుకే ముంగల నీకోమాట సెప్పించాను. యీ పట్నాల దోరణి నాకు గిట్టదని" అనిరహస్యంగా రత్తమ్మ సెవులో వూదాడు అప్పయ్య టేసను నుంచి నారాయణ కారు వుసిగా పోతుంటే—

* * *

త్యాగరాజనగర్లో కంపెనీ వారిచ్చిన పెద్ద బంగళాలో వుంటున్నాడు, అప్పయ్య కొడుకు నారాయణ. కొత్తకారుంది డైవరుండాడు. ఆడా మొగా

యిద్దరు పనిమనుషులుండారు. నారాయణున్నాడు. కోడలు రామలచ్మి వుంది. వారికి యిద్దరు మొగ, వొకాడ పిల్లలుండారు. బయట జంగం పేస్తా పోతావుంటారు. "టీవీ సినిమా వుండది, రేడియో వుండది, ఉసఫుట్టించే "పిడేరు" వుండది. ఎక్కడికక్కడ వెల్చిటీడీపాలు, పంకాలుండయ్. సోఫాలు కుర్చీలుండయ్. ఇంటికి ముంగల ఎనకమాల అక్కడక్కడ కుంపట్లలో మనగాడి జాతి పూలమొక్కలుండయ్. వీటన్నిటిన్ని కొన్నాళ్ల మటుకే అట్టట్ట చూసిన అప్పయ్య, ఎక్కడో ఏదో జార విడ సుకున్న మనిషల్లే బంగళాలోంచి వీధిలోకి, వీధిలోంచి బంగళా లోకి, మగ్గంల్లో కండె కొట్టు కుండట్టు అటూ ఇటూ తిరగటం మొదలుపెట్టాడు.

అక్కడ వీధిలో అరుగలులేవు. ఎందుకు అరుగులు వుండనియ్యారో అప్పయ్యకు తెలియలేదు. వీధిలో మనుషులు తిరుగుతుంటారు, కానీ నిలబడరు. నిలబడ్తే మాట్లాడరు; మాట్లాడితే బాస అర్థంకాదు. రిషలొస్తయ్, కార్లొస్తయ్, అందులో మనుషులెవరైందీ తెలవదు.

ఎండి, నెర్రలిచ్చిన చెరువులో వానసినుకులుపడి, తడి తగిలేతలికి కప్పలు బెకబెక మన్నట్టు, ఒకరోజున అప్పయ్యకు ఆ వీధిలో మూడు బర్రె గొడ్లు అగుపించి పానం లేసొచ్చినట్టయింది

అవి చూడి బర్రెలని ఎంటనే తెలుసుకున్నాడు అప్పయ్య! ఎక్కణ్ణుంచో ఆ వీధిలోకొచ్చి తోకలాడించుకుంటూ మేస్తున్నాయ్! అక్కడ పచ్చిగెడ్డి అగుపించటంలేదు. నలిపి పారేసిన సెత్త కాగితాలు సానా అగుపిస్తున్నాయ్! ఆ వీధిలో ఆ సెత్త కాగితాల్ని తోకలాడించుకుంటూ తింటున్నాయ్, ఆ బర్రె గొడ్లు. తుబుక్కున వుమ్మేసి అక్కణ్ణుంచి లెగిసెల్లాడు అప్పయ్య.

ఇంకొన్ని దినాలకి ఆవీధికి దగ్గర్లో వున్న పెద్ద బజారుకు వెళ్ళడం మొదలు పెట్టాడు అప్పయ్య. ఆ బజార్లో దారేపొయ్యే మనుషులు అడ్డగోలుగా నడవకుండా వుంటానికి, అంగుళాల మందాన సిన్నరోడ్లు "పేమెంటులు" బజారుకు రెండుపక్కలా వుండయ్. ఆ పేమెంట్ల మీద అక్కడక్కడ పెద్దచెట్లు, ఒకటి రెండు బీడీ దుకానాలుండయ్.

అయినా చూద్దామని "పుగాకేమన్నా వుండదంటయ్యా?" అని అప్పయ్య అడగంగానే 'యిల్ల' అన్నాడా దుకానం మనిషి బాసలో.

తను కాస్తే జాగర్త మనిషి గనక, యీ సెన్నాపట్టాన్ని నమ్మేదెవురని, వూర్నించి వొచ్చేప్పుడే కాస్తె గనంగా పుగాకు తెచ్చుకుండాడు, అప్పయ్య,

రెండు సోడాలు తాగాడు అప్పయ్య. గ్యాసు బొత్తిగాలేదు! గో

తున్నన లోనికిపోయింది! సిసలైన గోలీసోడాకొడ్తే, మైలుదూరంయినిపిచ్చుద్ది!
రోజూ అక్కడ పేమెంటు మీద ఓ పక్కగా చెట్టుకింద చుట్టకాల్చుకుంటూ కూచుని, వొచ్చే పొయ్యేరద్దీ, రకరకాల మనుషులూ, వారి బాసలూ వింటూ, దినాలు గడుపుతున్న అప్పయ్య "తన బతుకు యింత సెండాలమైందేం!" అనుకున్నాడు, ఓ రోజున.

* * *

ఆ రోజున తను మామూలుగా కూచునే 'పేమెంటు' మీద చెట్టుకింద నుంచి, ఎదురు 'పేమెంటు' దగ్గిర బస్సులు ఆగే స్టాపింగుకు కొంచెం పక్కగా, యింకో బీడీ దుకానానికి దగ్గిరగా చెట్టుకింద కూచున్న ఆ మనిషిని వింతగా చూశాడు అప్పయ్య, కన్నార్పకుండా.

బజార్లో అటూ యిటూ వుసిగా 'రయ్‌రయ్‌న' పొయ్యేకార్లను తప్పించుకుంటూ, మంత్రకట్టువేసి లాగినట్టు, అవతలి పేమెంటు, ఆ చెట్టుకింద కూచున్న ఆ మనిషికెళ్ళి నుంచుని పరీక్షగా సూశాడు అప్పయ్య.

మాసిన తలగుడ్డ, మోకాళ్ళ పైకెగ్గట్టిన పంచ, సగం నెరిసి వాలిన బొద్దు మీసం, సుమారు అరవై ఏళ్ళుండ ఆ నల్లటి మనిషి, ఆడీడ తోలుముక్కలూ, లబ్బరు టైరు ముక్కలూ, పాచ్చెప్పులూ పడుంటే, వాటికి మధ్యగా తలవొంచుకూకుని చెప్పులు కుట్టుకుంటున్నాడు

"ఏవూరు?" అడిగాడు అప్పయ్య.

తలెత్తి ఎదురుగ్గా తాడల్లే నుంచున్న అప్పయ్యను ఎగాదిగా చూస్తూ "ఒంగోలు దెగ్గిర, మాదిగపల్లి", అన్నాడా మనిషి.

"తెలుగు మాట్లాడ్తుండావే! నీపేరేంటేం?" అడిగాడు అప్పయ్య.

"నేను తెలుగోణ్ణయ్యోవ్! మన బాసల్లే యీడ బాస నాకంత ఎక్కలేదు. నాపేరు రామయ్యలే" అన్నాడా మనిషి.

"నువు తెలుగోడివని అదుగో ఆటేపునుంచి చూస్తావుంటేనే తెలిసింది; అందుకే యిటొచ్చా. యీడ సెన్నాపట్టంలో వుండ తెలుగోరు కొత్తగా వచ్చిన తెలుగోర్ని పలకరిచ్చరా, ఏందీ? అక్కడక్కడ మనోరెవ్వరైనా కనపడ్తే కాసేపు కూకుని మాట్లాడ్దామని నాలిక పీక్కుంటున్నా ఎవరూ దగ్గరకి వచ్చిసావందే!" అన్నాడు అప్పయ్య.

"నువు ఎవురివో, వాలకం సూత్తే సెన్నాపట్టానికి కొత్తగా వచ్చినట్టుండే? మన తెలుగోరికి, యింకే దేశం మదుసులైనా గొప్పోరని గెట్టి నమ్మకం వుండ

దిలే! పైగా నిన్ను సూత్తే యిప్పుడే యగసాయం సేత్తా వొచ్చినట్టుంటివి, మరి యీడ మడుసులేం పట్టించుకుంటారు? నీ పేరేంటో?" అడిగాడు రామయ్యా.

"అప్పయ్యా" అన్నాడు అప్పయ్యా, రామయ్యాపక్కనే కూచుంటా.

* * *

ఆ రోజునుండి అప్పయ్యాకు, ఆ పేమెంటుమీన చెట్టుకింద రామయ్యాను చూడంది నిదరపట్టేదికాదు. తనకు మాదిగ రామయ్యా వొచ్చినంత దగ్గిరగా కొడుకు నారాయణ, కోడలు, మనమలు, మనుమరాలు ఎందుకు రాలేదో అప్పయ్యాకు తెలియలేదు.

సెన్నాపట్నం వొచ్చినప్పట్నుంచీ కొడుకు నారాయణింట్లో అప్పయ్యాకు పుటకతో అలవాటైన చద్దెన్నం తింటం సంకటమైంది పట్నంపోకడకు అలవాటు పడిన కొడుకింట్లో, ఏ మూలో కాస్త కాళీ చూసి, జాగర్తపెట్టిన చద్దెన్నం అప్పయ్యాకు పెట్టేది, పెళ్ళాం రత్తమ్మ.

"మెడ్రాసొచ్చినా చద్దెన్నం తింటం మామయ్య త్యాగం చేయలేదే!" అని నవ్వింందో రోజు, కోడలు రామలచ్చిమి.

ఇంకోరోజున యిద్దరు మనుమలూ, మనుమరాలూ పొద్దున్నే వంటింటో ఓ మూల చద్దెన్నం తింటున్న అప్పయ్యాకు వెనకవేపుగా వచ్చి "నువు టిఫిన్ తింటున్నావా తాతయ్యా?" అని పెద్దగా అరిచి, పరిగెత్తుకెళ్ళారు.

వెలక్ట్రీ పంకా గాలి గిట్టని అప్పయ్యా గాలి బిగదీసిన గదిలో ఓ మూల ఓ మద్యాన్నం చుట్టతాగుతూ, ఆ పొగమైకంలో రకరకాల ఆలోశనల్లోపడ్డ సమయంలో, ఎందుకో ఆ గదిలోకొచ్చిన ఆ మనిషెవురో, దశసరిగా పేకున్న ఆ ఘాటువాసన సూటిగా మెదడుకెక్కి, అక్కడికక్కడే 'ఛప్పున' కక్కి, ఎంటనే ఎళ్ళిపోయింది, ఎవరైందీ తెలకుండానే.

ఈ రకమైన యవారాలు ఎదురైనప్పుడల్లా పెళ్ళాం రత్తమ్మవేపు ఓచూపు చూసేవోడు, అప్పయ్యా.

* * *

"నువు సానా అదృష్టవంతుడివి రామయ్యా! యీ పెపంచకం ఎటుపడి పోతుందా నీకు సీమకుట్టినట్టుండక్కర్లా" అన్నాడు అప్పయ్యా, తలవొంచుకుని చెప్పులు కుట్టుకుంటుండ రామయ్యా దగ్గిరకొచ్చి నుంచుంటూ.

"అదేంటో నువంటుంటే యింటన్నా! కూకో అప్పయ్యాన్నా" అన్నాడు రామయ్యా, తలెత్తి అప్పయ్యాను చూస్తూ.

"తెలపక అడుగుతాను, నీకు పెళ్ళాం బిడ్డ లుండారా రామయ్యా?" అడిగాడు అప్పయ్య, కూచున్న కాసేపటికి.

"మడిసన్న పెతోడికీ ఆరంతా వుంటారనుకో!" అన్నాడు రామయ్య.

"నిజమేలే, మరె! ఏం లేదూ, పిల్లాజల్లా ఎవురైనా అక్కరకొచ్చారేమోననీ, అడిగాలే" అన్నాడు అప్పయ్య.

"అదంతా నీకు దేనికిలేవయ్యా, అదో బాగోతం" అన్నాడు రామయ్య.

"గెట్టిగా చూస్తే నీ యవారం నాకు దెగ్గిరగా వుండదల్లేవుందే, రామయ్యా! యిదిగో యిటు చూడు, రామయ్యా. నేను నీ పెళ్ళాం బిడ్డల్ని గురించి అడుగుతున్నానంటే, నా కంటె యింకెవురైనా బాగుంటే, ఆళ్ళ యిషయం యినాలని వుంటడగనక, అడిగిసూశాగానీ, నీ యవారాలన్నీ తిరగదోడుతున్నానని అనుకోబోకు రామయ్యోవ్!" అన్నాడు అప్పయ్య.

"అంత మాటెందుకులే, అప్పయ్యన్నా. నిన్ను సూత్తావుంటే నువెసువంటి వోడివైందీ తెలపదంటా? అసలు యిసయం ఏందంటే, యిన్నాల్టిదాకా నువడిగినట్టు నా పెల్లాం బిడ్డల్నిగురించి యీ డెవరూ అడగలేదు. మా కులాన్నిబట్టికూడా అది కొంతుంటుం దనుకో!" అన్నాడు రామయ్య.

"కులం గొప్పదవుతే మనసు గొప్పదవుతుందా, రామయ్యా? యీ దినం నా మనసు బొత్తిగా బాగుండక నీ యిషయం అడిగాగాని, లేకుంటే అదీ అడగననుకో" అన్నాడు అప్పయ్య.

"వుంటానికి పెల్లాం, యిద్దరు కొడుకులు, నలుగు రాడపిల్లకాయలుండారుగాని, సివరికి ఓరికోరికి కలిసిరాక, యవారాలు సెడి, యిదిగో, నే నీడకొచ్చి వొంటిరిగోణ్ణయి వుంటండా" అన్నాడు రామయ్య.

"అట్నా, సానాకత వుండదే! కొడుకులేమన్నా సేతికి అందొచ్చారా? సెప్పిన మాటింటారా?" అడిగాడు అప్పయ్య.

"అదెట్టాటిదో నే నెరగను. ఆళ్ళవల్ల మా కుటుంబం సెడిందని నే నననుగానీ, ఆళ్ళబుద్ధి గెడ్డి తింటంలో మా కుటుంబానికి శెని పట్టిందని నీ అట్టాటి పెద్ద మనుసులనుకుండారు! మేం, అరిజనులం. ఎనకపడ్డ కులంవాళ్ళమని, యిద్దరు మొగపిల్లకాయలకూ డబ్బు కరుజులేకుండా గవర్నమెంటోరు సదువులు సెప్పిచ్చారు. ఆళ్ళిద్దరి అదురుష్టం బాగుండి, సదువుల్లో పైకొచ్చి, బొంబాయిపట్నంలో మంచి నౌకరీల్లోనే యిద్దరూ సేరారు— అంటే పెద్దోడు ముందుగల సేరి, బుడ్డోణ్ణి కూడా ఆడ సేర్పిచ్చాడు" అన్నాడు రామయ్య.

"ఏరింకేం !" అన్నాడు అప్పయ్య.

"ఏం వుంటదిలే, మరి ఆళ్ళిద్దరికీ యింకా పెద్దనౌకరీలైనై. అట్టా అయిన మరుసనాట్నించే మా మాదిగపల్లి మడుసులు గొడ్డుమాంసం తినేవోరల్లే ఆళ్ళ కళ్ళకి అగుపించారు! అ బొంబాయి పట్టంనంచి రాటం సానాదూరమని మిసబెట్టి, ఆళ్ళు, ఆళ్ళ పెల్లాలూ, పిల్లలూ, మా మాదిగపల్లిరాటం మానేశారు! యీ యవారం అంతట్తో ఆగక మేం ఆ బొంబాయి పట్టానికెల్తే అక్కడ మడుసుల్తో పొసక్క ఆళ్ళకు మాటొచ్చుద్దని సల్లగా కోడళ్ళతో వుత్తరమ్ముక్కోటి రాయించి పార్నా కారు! నా ఆడమడిసికి ఆళ్ళమీద బెమత తీరక, రేత్రిళ్ళు వొకటే మైన రాగాలు తీసి, బొంబాయిపట్టం ఎల్లి ఆ నాయాళ్ళ యవారం అంతుగనుక్కొస్తానంది. ఎల్తే, మక్కెలిరగ్గొడ్తానన్నా. జనము సెడ! యిన్నాలు నాతో కాపురం సేసిన యీ సచ్చింవానికి నె నెక్కవా, కొంపకు సిచ్చుబెట్టిన ఆ దొంగనాయాళ్ళెక్కువా? నాకు తెలవకుండా ఓ రోజు సందుసూసుకుని, బొంబాయిపట్టం ఎల్లిపోయింది. యీడ తేలనెవారం, ఏం దీవిడె ఆడికెల్లి ఎలగబెట్టింది! అక్కడేదో రగడ జరిగి నా కాడికి తిరిగొత్తే ఒల్లు సున్నంజేత్తానని ఎటుగానో లెగిసిపోయింది యదవ-!" అన్నాడు రామయ్య, తుబుక్కున వుమ్మేసి.

"ఎంతన్నాయం జరిగింది!" అన్నాడు అప్పయ్య, దిమ్మర పోయిన మనిషల్లే.

"అన్నాయానికీ యింపులో ఏముండది, అప్పయ్యన్నా. ఆళ్ళు మాతోలు జనమనించి బయటపడ్డారు! లచ్చనంగా పెళ్ళాం బిడ్డల్తో బొంబాయి పట్టంలో గొప్పోరల్లేనే యీళ్ళు బతుకుతుండారు! ఆళ్ళు మాకు పుట్టినోళ్ళు కాదనుకుంటే సరి — ఆళ్ళకే లోటులేదు" అన్నాడు రామయ్య.

"అట్టనుకుంటానికీ యీల్లేదులే రామయ్యా! కాస్తైడబ్బయినా పంపిస్తా నంటారా?" అడిగాడు అప్పయ్య.

"ఎవరు, అయదమలా? యింత బాగవతం యిని సివరికి యిదంటయ్యా నువనేది, అప్పయ్యన్నా. తెల్లారి లెగవంగానే కడుపుకింత పెట్టమనీ, బీడీముక్క లకేమన్నా కాస్తె సద్దమనీ ఆనాయాళ్ళను నే దేబెరిత్తానా? జనము సెడ! పది మంది అట్టాటి నాయాళ్ళ మొగాన పారేత్తా, ఆ బీడీముక్కలు కొని!" అన్నాడు రామయ్య చేతిలో పాచ్చెప్పు 'పెటిమని' నేలకేసికొడ్తూ.

"రామయ్య! నువు నాకన్న ఎయ్యిరెట్లు గొప్ప పుటక పుట్టావు! నీకున్న నీతిలో నూరోవంతు నాకున్నా, యిప్పుడు నే బతుకుతున్న దిక్కుమాలిన బతుకు

బతకను! నేను నీకు బతికిన మనిషల్లే కనిపిస్తుండా, నిజానికి సొంతం సచ్చి పోయిన అప్పయ్య నీకాడ కూసుని మాట్టాడ్తుండాడనుకో!" అన్నాడు అప్పయ్య అదోరకంగా చూస్తూ.

"నీకేమయ్యా! మారాజుబిడ్డవి. యీ పెద్ద తనంలో దొడ్డ బతుకు బతుకు తుండ నీ కొడుకు, నిన్నూ నీ ఆడమడిసినీ, ఏలోటూ లేకుండా సూసుకుంటుండా డంటే అంతకన్న యింకేం కావాలా?" అన్నాడు రామయ్య.

"బయట్నించి సూసేవోడికి అట్టనే వుంటదిలే రామయ్యా. యీడ సెన్నా పట్టంలో నా బతుకు సెర్లోంచి బయటపడ్డ సేపల్లే అయిందంటే, నమ్మ్మ! నా యిషయం ఒకేళ ఎవుర్తోనైనా చెప్పకున్నా, అంత తేలిగ్గా అరదమయ్యేది కాదు! నేను పెల్లెటూళ్ళో పుట్టి, ఆ గాలి తిని బతికిన మనిషిని. పల్లెటూరు మనుషులు పట్నాల్లో బతకటం లేదని నేననను. ఆళ్ళు సదువుకున్న మనుషులవ టాన, పట్నాల్లోనే వారికి బతుకు తెరువులుంటయ్. అందుకే మా నారాయణ పట్నాలకు అతుక్కపోయినాడు. పట్నాల రుసి, వాడూ, వాడి కుటుంబంలో పెతోరికీ లోతుగా యింకిపోయింది! మరి నాకారుసి తెలవదే? ఏరకంగా చూసినా వారితో నేనతకటంలా! నా ఆడమనిషికి ఎక్కడున్నా బాగనే వుంటది, పిచ్చి సచ్చింది! తెల్లారిలేస్తే నే నాయింటో వొంటరి గాణ్ణల్లే వుంటది! రేత్రిళ్ళు నేను మావూళ్ళో తిరుగుతుండట్టు రకరకాల కలలొస్తుండయ్, అదేటో మరి! నేనీ సెన్నాపట్టం వొచ్చిన కాణ్ణించే యిట్టాటి కలలురావటం వొకటేమైన తగులు కుండయ్, రామయ్యా! నేను తెల్లారి మసగసీకట్లో కావిడేసుకుని మావూరి సెరువు నుంచీ, గిలకల బావినుంచీ నీలు తెచ్చి మాయింటో బిందెలూ ఆటీల్లో పోస్తుం డట్టూ, ఓరోజు, పొలం గెట్లమీన సుట్ట కాల్చుకుంటా తిరుగుతుండట్టూ, రెండెడ్ల బండి మీన వడ్లబస్తాలేసుకుని, దుమ్ములెగప్పతా ఎద్దుల్ని ఒకటేమైన దౌడు తీయిస్తా యింటి కొస్తున్నట్టు, యింకోరోజు. నాట్లకాడా, నూర్పిళ్ళకాడా సుట్ట కాలుత్తా కూసుండట్టూ, రోజుకోరకంగా కలలొస్తుండయ్యంటే నువు నమ్మతావా రామయ్యా? రేత్రిళ్ళు యీ రకంగా నేను మా వూరెళ్ళి వొస్తావుంటం పానానికి ఎంత సుకంగా వుండా, తెల్లారి లెగవంగానే చద్దెన్నం తింటం, చుట్ట తాగటం పెద్దగండంగా తయారైందంటే, నమ్ము రామయ్యా. తెచ్చుకుండ పుగాకు అయి పోయింది. సిన్నసిన్న ముక్కలూ, కాడలూ, పొడీ మిగిల్నయ్. ఆట్ని ఎట్ట చుట్ట సుట్టుకుని తాగాలో కుదరక పానం కడగడ్తు డదనుకో, రామయ్యా! నారా యణ పెద్దవుద్యోగస్తుడాయె! తెల్లారంగనే 'యాడన్నా పుగాకు దొరుకుద్దేమో

యిశాఁటిచ్చి చూస్తావంట్రా?' అని ఎట్టడగమంటా, రామయ్యా? యీ మద్దెనించి కాశీ దొరుకతే తప్ప, చద్దన్నం తింటం సినాదాకా మానేశా, రామయ్యా. రొండు మూడు దినాల్నుంచి సందేలపూట కాకలగిల్నట్టు వుంటుండది, అందుకే కాదుగదా, రామయ్యా? మనిషనేవోడికి యవారాలిట్ట రాకూడదు, ఏమంటా రామయ్యా?" అన్నాడు అప్పయ్య, ముందోద్యానం చేసుకుంటుండ మనిషల్లే.

"ఏం సెప్పటానికి బహు కష్టంగా వుంటది, అప్పయ్యన్నా!" అన్నాడు రామయ్య, సగం తాగిన బీడీ ముక్కొకటి బయటికితీసి, ముట్టిస్తూ.

మర్నాడూ, అటుమర్నాడూ, రోజూ వస్తున్నట్టుగా ఆ పేమెంటు చెట్టుకింద కూచున్న రామయ్యదగ్గిరకు అప్పయ్య రాలేదు. ఆ రెండురోజులు చేసుకుంటున్న చెప్పులపని మధ్య మధ్య ఆపి, మామూలుగా గెదక్రల్లే—అప్పయ్య వచ్చే వీధి వేపు చూస్తూనే వున్నాడు, రామయ్య.

★